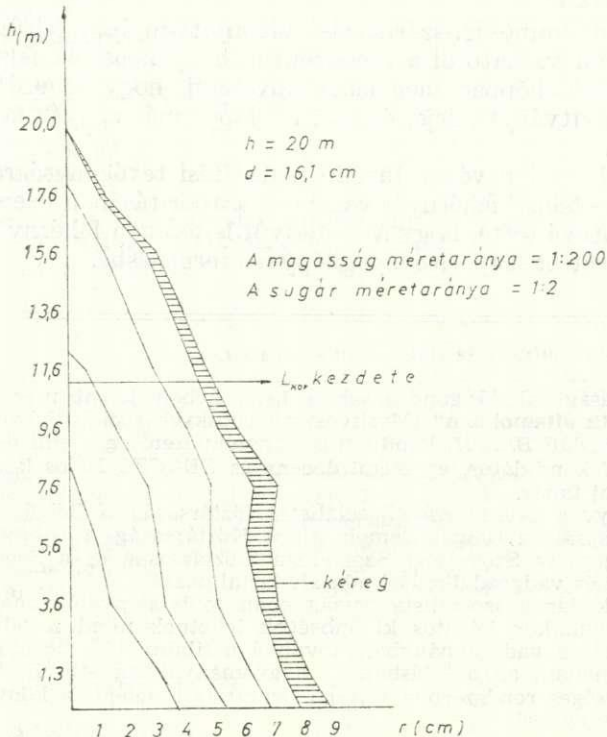

AKÁCFAJTÁK FATERMÉSÉNEK VIZSGÁLATA

LESSÉNYI BÉLA DR. RÉDEI KÁROLY

Az országban egyre több helyen létesült, ill. létesülnek akác-fajtákból termesztési kísérletek. Ezek kiértékelése során, valamint a gödöllői kísérleti faállományok további felvételeinél jó eligazítást nyújtanak az elkészített fatermési tábla bemutatott, ill. rendelkezésre álló adatai. További vizsgálatok sokasága szükséges ahhoz, hogy az akácfajták fatermési és faállomány-szerkezeti tulajdonságairól mind részletesebb és megbízhatóbb adatokat kapjunk.

A hazai akáctermesztés fejlesztése során meghatározó tényező a nemesítő munka során szelektált új fajták mind szélesebb körű termesztésbe vonása. A közönséges akác termesztési szempontból hátrányos tulajdonságai (gyakori a görbe, villás törzsalak, alacsony az iparifa kihozatal stb) mindannyiunk előtt ismertek. Ebből következően az akáctermesztés legfőbb feladatának tekintik a törzsmínőség javítását, az iparifa-kihozatal növelését, továbbá később virágzó fajták létrehozásával fokozni az akácok méhészeti jelentőségét.

1. ábra. 'Jászkiséri'
akác törzs elemzése

A szelektált akácfafták termesztés-technológiai irányelveit kidolgozták az elmúlt évek során. A fatermesztési vizsgálatok 1964-ben indultak meg a Gödöllői Arborétumban, az ország különböző tájain szelektált, valamint külföldi országokból behozott akácfaftákkal létesített kísérleti parcellákon. E vizsgálatok első részeredményeiről kívánunk az alábbiakban röviden beszámolni.

Vizsgálati anyag és módszer

Az egyes fafták növekedésmenetének szabatos megállapításához kezdetben évenként, 10 éves kortól pedig 5 éves időszakonként történtek faállomány-felvételek. 1983 őszén az első telepítésű faállományok már 20 éves korúak voltak. A faállomány-felvételek metodikai alapját *Solymos R. és tsai* (1962) által lefektetett irányelvek képezték. A növekedésmenetek mind pontosabb modellezése érdekében 20, különböző faftájú, uralkodó szintben tenyésző mintatörzs részletes elemzését is elvégeztük *Fekete Z.* (1951) módszere alapján. Az adatbázis kiterjesztése céljából felhasználtuk azokat az adatokat is, melyeket az ország különböző részein fellelhető árbócaakác-jellegű állományrészek részletes felvétele során kaptunk (*Bujtás Z.* 1984, *Rédei K.* 1984). A fentiek szerint összegyűjtött adatok alapján a rönktermelésre alkalmas faftákra ('*Nyír-ségi*', '*Kiskunsági*', '*Jászakiséri*', '*Appalachia*', '*Egylevelű*' akác) készítettünk összehasonlító fatermesztési táblát.

Vizsgálati eredmények

Egyes fák növekedésmenete:

Az egyes fákra vonatkozó növekedésmenet-vizsgálatok közül mintaként a '*Jászakiséri*' akác-törzsek egyikének analizisét mutatjuk be (1., 2. ábra). A fa 20 éves volt 1984 őszén.

A *magasság* szerinti folyónövedék 1—5 év között kulminál, az átlagnövedék értéke 5 éves korban a legmagasabb. E kortól kezdődően az átlagnövedék értéke mindvégig a folyónövedék felett halad. 5—10 év között a magassági növekedés ismét erőteljesebbé válik, de mértéke elmarad az első 5 évben tapasztaltaktól.

A *vastagsági* növekedésmenet alakulása a magassági növekedésmenethez hasonlóan alakul. Figyelmet érdemlő, hogy 10 éves korig a mellmagasságban mért átlagos vastagsági növedék meghaladja az 1 cm-t.

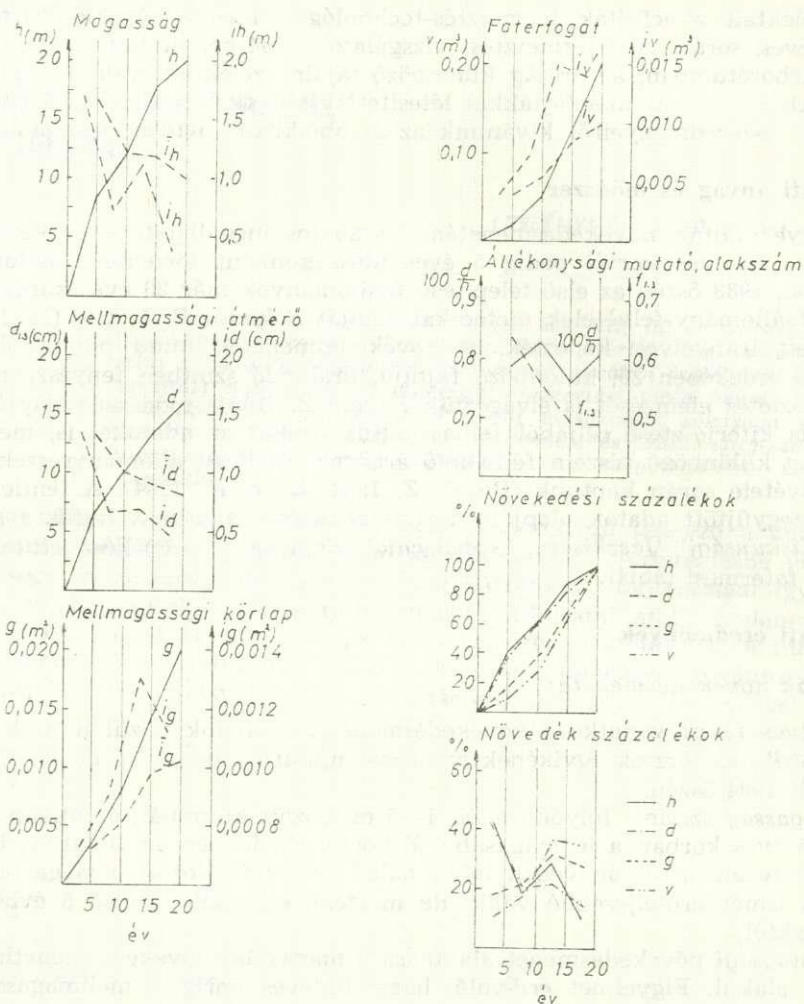
A *mellmagassági körlap* növekedése lassan indul, a folyónövedék görbéje mindvégig az átlagnövedék felett halad. Teljesen hasonlóan alakul a *fatérfogat* növekedésmenete is.

Az *állékonysági mutató* ábrája jól érzékelteti a magassági és vastagsági növekedés mértékének időszakos változását, az összesfára vonatkoztatott *mellmagassági alakszám* pedig 15 éves kortól süllyed 0,5 alá.

Faállományok növekedésmenete:

A bevezető részben már említést tettünk arról, hogy az ismételt felvételi és egyéb kiegészítő adatok lehetővé tették azt, hogy fatermesztési táblát állítsunk össze a rönktermelésre alkalmas akácfaftákra vonatkozóan.

A fatermesztési tábla hat, azonos relatív magassági növekedésmenetű, egyenlő sáv szélességű fatermesztési osztályra bontva tartalmazza a főbb állomány szerkezeti adatokat. A faállomány szerkezeti tényezők közötti alapösszefüggéseket grafikus úton vezettük le. A matematikai megfogalmazást és a programozást az ERTI számítástechnikai részlege végezte el.

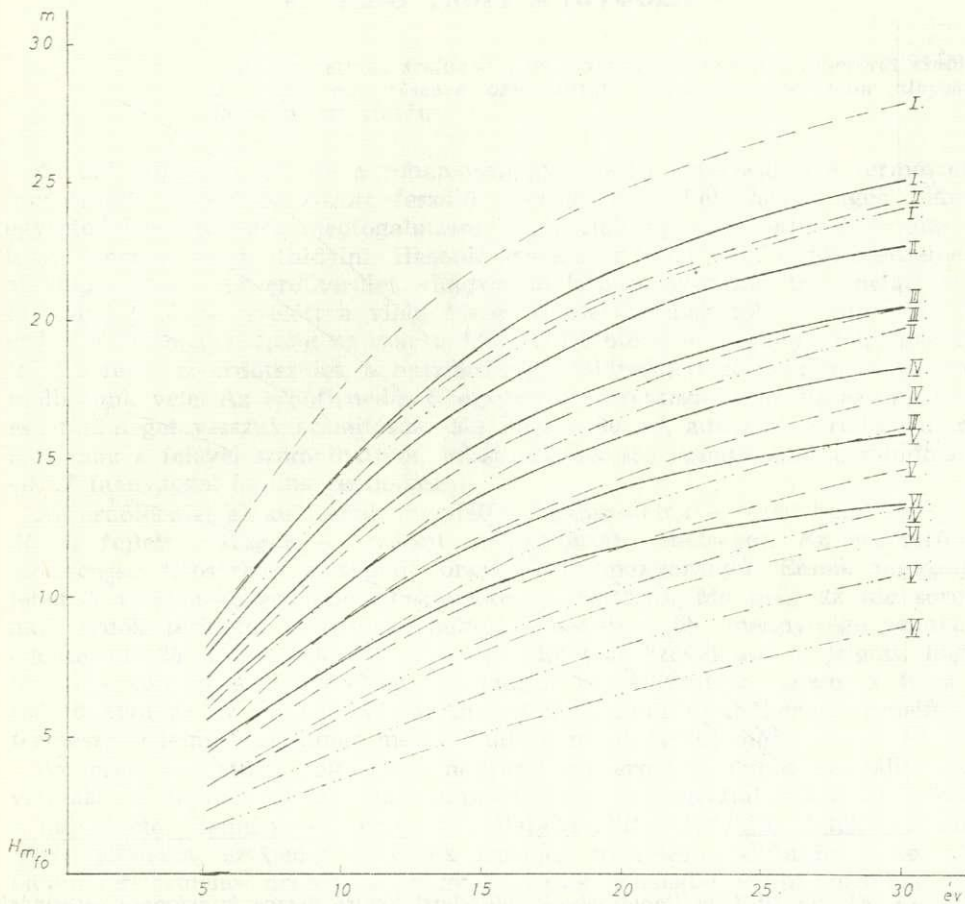

2. ábra. A törzselemzés eredményei

A fatermési tábla szerkesztésmenetének részletes ismertetésétől, a képletek felsorolásától e helyen eltekintünk. Az országban több helyen, különböző akácfajtákkal létesített termesztési kísérletek kiértékelésének megkönnyítése céljából itt a táblából csak a főállomány átlagos magasságát és a földfeletti bruttó összes fatérfogatát fatermési osztályonként bemutató rajztáblákat adjuk közre.

A 3. ábrán, a fentebb említett akácfajták főállományának fatermési osztályonkénti növekedésmenetét összehasonlítottuk Fekete Z. (1951) egységesített és Sopp L. (1974) mageredetű akácosokra készült fatermési táblájának vonatkozó adataival. Az ábráról leolvasható, hogy — erősen durva megközelítéssel — a fajták főállományaira készített magassági szórásmező a Fekete-féle fatermési tábla I—IV. fatermési osztályát, és a Sopp-féle fatermési tábla II—V. fatermési osztályát kifejező görbék között helyezkedik el.

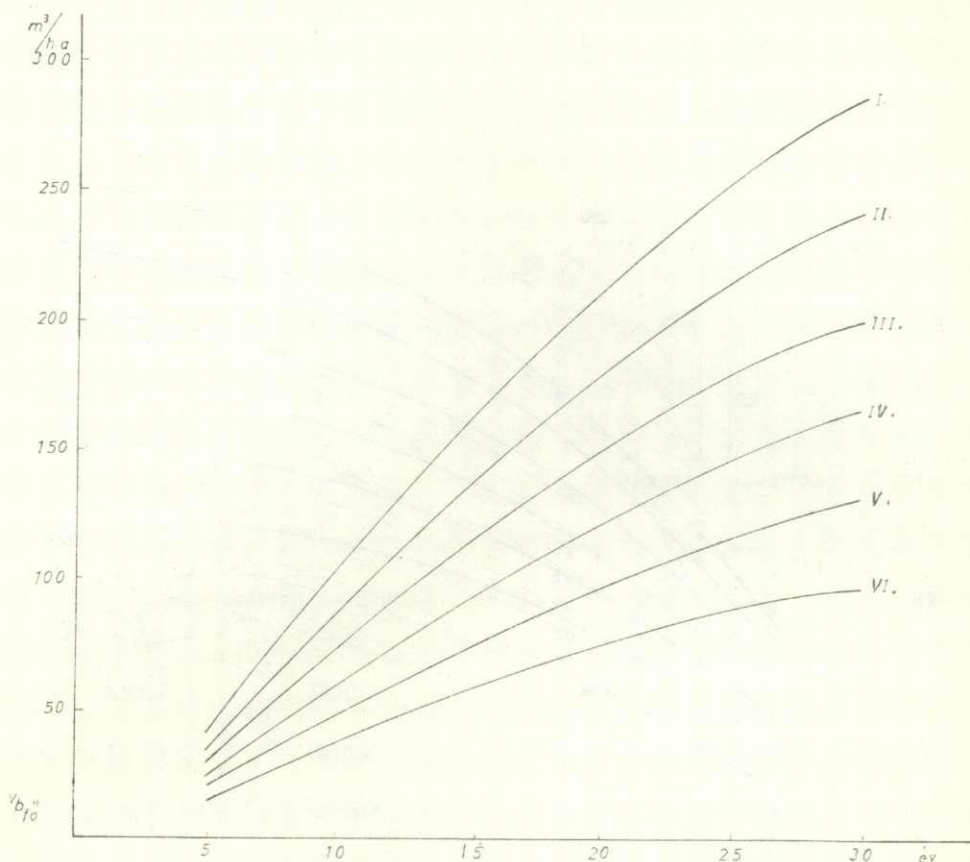
A 4. ábrán az akácfajták főállományának földfeletti bruttó összes fatérfogatát ábrázoltuk fatermési osztályonként. Az ábrán az áttekinthetőség érdeké-

3. ábra. Közönséges akácosok és akácfajták főállományának átlagos magassága, fatermési osztályonként a különböző fatermési táblák alapján (pont-vesszős vonal Fekete Z. 1960, szaggatott vonal Sopp L. 1974; folytonos vonal akácfajták Gödöllő 1984)

ben az összehasonlításban szereplő másik két fatermési tábla vonatkozó ábráit nem tüntettük fel. Az elvégzett összehasonlító vizsgálatok azt mutatták, hogy az akácfajták főállományának faterfogata — ugyanarra a korra vonatkoztatva — az I. és II. fatermési osztályban elmarad a Sopp-féle tábla hasonló adataitól, az alacsonyabb fatermési osztályok felé haladva azonban az adatsorok mindinkább közelítenek egymáshoz, ill. az V—VI. fatermési osztályban ez utóbbi tábla adatai már alacsonyabb értékeket mutatnak.

A Fekete-féle fatermési tábla adatsoraival összehasonlítva az akácfajták táblázatát azt tapasztaltuk, hogy az I—II. fatermési osztályban az adatok közel kiegyenlítettek, a II. fatermési osztálytól kezdődően a Fekete-féle fatermési tábla adatai rendre kisebb értékeket mutatnak. A fatermési osztályok csökkenésével a különbség tovább nő. Az említett fatermési táblák eltérő szerkesztési metodikájából és az alapadatok eltérő mennyiségéből adódóan fenti összehasonlítások csak tájékoztató jellegűeknek tekinthetők.

4. ábra. Akácfafajták főállományának földfeletti bruttó összes fatérfogata fatermési osztályonként

IRODALOM

Bujtás Z. (1984): A gödöllői árbócakác-kísérlet értékelése. Az Erdő XXXIII. 4. — Fekete Z. (1951): Erdőbecsélstan. Akadémiai Kiadó, Bp. — Fekete Z. (1960): Akácok újrafelvételének eredményei. Erdészeti Kutatások 56. 1–3. — Rédei K. (1984): A közönséges és árbóc jellegű akácfaállomány szerkezetének vizsgálata. Az Erdő XXXIII. 4. — Solymos R. és tsai (1962): A hosszú lejáratú erdőnevelési és faterméstani kísérleti területek kitérésének, felvételének és fenntartásának irányelvei. Erdészeti Kutatások 58. 1–3. — Sopp L. szerk. (1974): Fatömegszámítási táblázatok. Mezőgazdasági Kiadó, Bp.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: dr. Bán István osztályvezető, MÉM ERSZ, Budapest; Czebei Sándor vezérigazgató, BEFAG, Keszthely; dr. Hiller István könyvtár főigazgató, EFE, Sopron; Horváth István tsz elnök, Nagyatád; dr. Kollwenz Ödön ny. erdőműv. oszt. v., Pécs; Lessényi Béla ny. főmunkatárs, MÉM EFH, Budapest; dr. Mátyás Vilmos ny. tud. főmunkatárs, Sopron; dr. Pankotai Gábor ny. egyetemi tanár, Hegykő; dr. Rédei Károly tud. főmunkatárs, ERTI, Kecskemét; Szabadhegyi Lajos oszt. vez. h., MÉM ERSZ, Budapest; dr. Szemerédy Miklós erdőművelési főmérnök, FEFAG, Nyíregyháza; dr. Szodfridt István tanszékvezető egyetemi tanár, EFE, Sopron; Virágh János főmunkatárs, MÉM EFH, Budapest.